

[\(/\)](#)

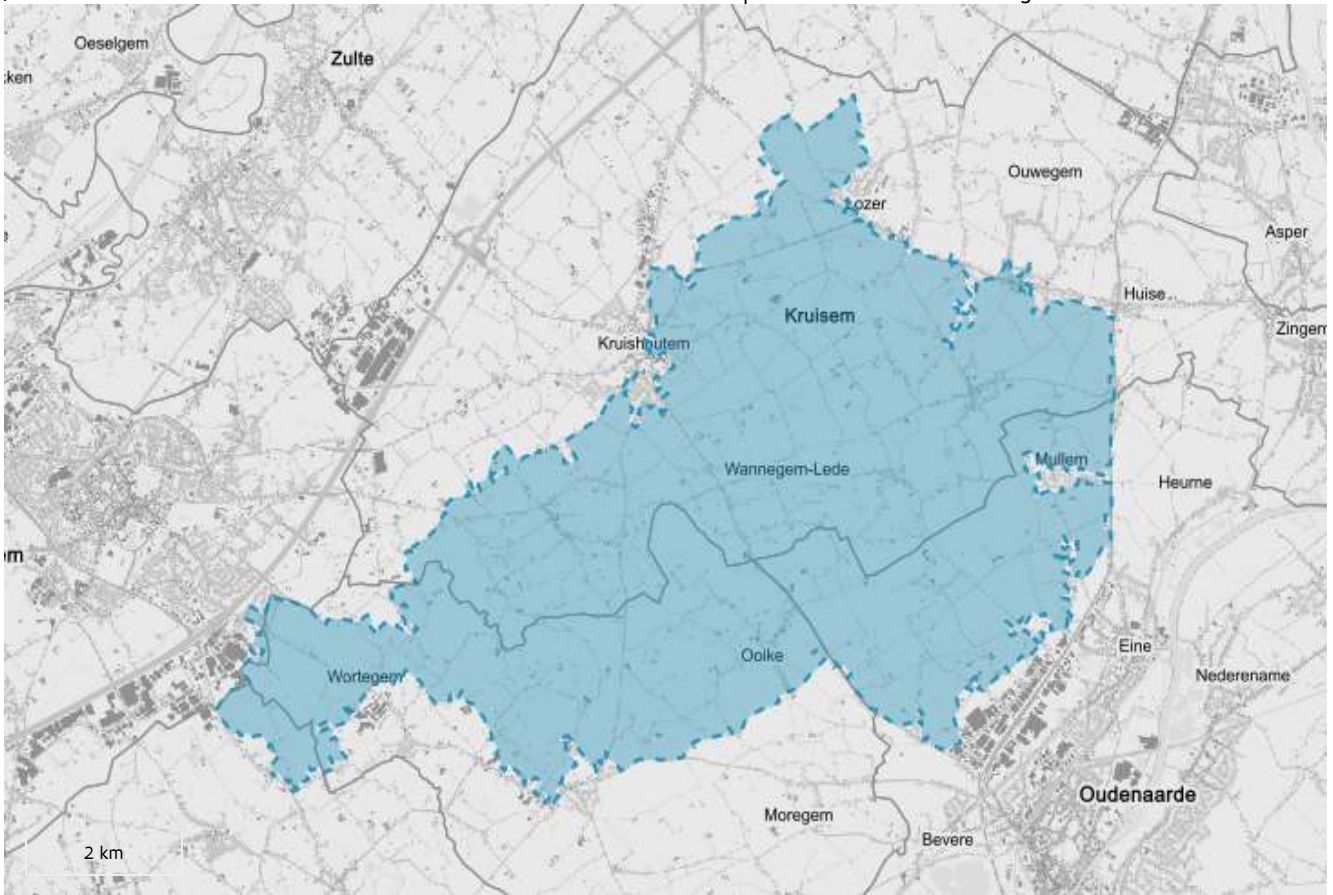
Inventaris

[Contact \(/contact\)](/contact)[Downloads \(/downloads\)](/downloads)[Hergebruik \(/hergebruik\)](/hergebruik)[Over ons \(https://www.onroenderfgoed.be/over-ons\)](https://www.onroenderfgoed.be/over-ons)[MENU](#)

VASTGESTELD LANDSCHAPSATLASRELICT

Schelde-Leie interfluvium

Vastgesteld landschapsatlasrelict van 06-12-2012 tot heden**ID:** 10408 **URI:** <https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/10408>

Besluiten

Schelde-Leie interfluvium (<https://id.erfgoed.net/besluiten/5079>)

vaststellingsbesluiten: 06-12-2012 ID: 5079

Rechtsgevolgen

i Meer informatie over de rechtsgevolgen van vaststellingen vind je op [onze website](https://www.onroerenderfgoed.be/juridische-gevolgen-van-een-vaststelling) (<https://www.onroerenderfgoed.be/juridische-gevolgen-van-een-vaststelling>).

Provincie

Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen

Gemeente

Anzegem, Kruisem, Oudenaarde, Waregem, Wortegem-Petegem

Deelgemeente

Anzegem, Heurne, Huise, Kruishoutem, Moregem, Mulum, Nokere, Ooike, Oudenaarde, Ouwegem, Wannegem-Lede, Waregem, Wortegem

Straat

Onbepaald

Locatie

Anzegem (Anzegem), Huise, Kruishoutem, Nokere, Ouwegem, Wannegem-Lede (Kruisem), Heurne, Mullem, Oudenaarde (Oudenaarde), Waregem (Waregem), Moregem, Ooike, Wortegem (Wortegem-Petegem)

Nauwkeurigheid zone

Tot op 15m

Oppervlakte zone

49 539 322m²

Beschermingsdossiers

4.05/00004/111.1

Typologie: [agrarische landschappen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2103\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2103), [beken \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1965\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1965), [bossen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1841\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1841), [bronnen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/83\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/83), [dreven \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/128\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/128), [grondverschuivingen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2036\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2036), [heiden \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1914\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1914), [heuvels \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2003\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2003), [hoeven \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/190\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/190), [kapellen \(klein erfgoed\) \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/507\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/507), [kasseiwegen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/221\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/221), [kasteeldomeinen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2114\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2114), [kerken \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1005\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1005), [militaire begraafplaatsen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/292\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/292), [motteheuvels \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1191\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1191), [open landschappen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2059\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2059), [parken \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/337\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/337), [pastorietuinen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1903\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1903), [solitaire bomen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1654\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1654), [valleien \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2000\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2000), [windmolens \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/514\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/514)

Aanduiding ankerplaatsen 2006-2014

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/gebeurtenissen/1102> (geografische inventarisatie, vaststellingen, actualisaties: van 2006 tot 2014)

Beschrijving

Het Schelde-Leie interfluvium tussen Waregem, Kruishoutem en Oudenaarde is vastgesteld in de landschap atlas.

Waarden

natuurwetenschappelijke waarde

Het geomorfologisch fenomeen van de asymmetrische valleien wordt zeer mooi geïllustreerd door onder meer de Malebeek-Walembeekvallei, de Holle Beekvallei en de Kordaalbeekvallei.

Het voorkomen van bronbeken in het valleigebied van de Malebeek-Walembeek -met meerdere goed ontwikkelde bronamfitheaters- en de daaraan gekoppelde bronbosjes herbergen een bijzonder rijke floristische waarde.

Ook de beboste eilanden in de Nokerse meersen zijn soortenrijk. In het bijzonder de hakhoutlaag en de kruidlaag herbergen een grote verscheidenheid aan planten.

De verschillende grote historische tuinen (onder andere pastorietuinen) hebben een hoge ecologische waarde. De waterpartijen in het kasteelpark van Lozer hebben een bijzondere waarde voor fauna en flora.

Ondanks dominante aanwezigheid van exotische boomsoorten in het boscomplex 'Oud-Mooreghem & Spitaalsbossen' en het Lozerbos hebben de bossen een opvallende rijke bosflora, met plantensoorten die regionaal zeldzaam tot zeer zeldzaam zijn.

De Rooigembeek kan in bepaalde zones nog nagenoeg natuurlijk meanderen. Aansluitend bevinden zich soms zeer steile hellingen. Grote delen van de beekvallei worden aangeduid als biologisch waardevol en biologisch zeer waardevol.

historische waarde

Er is een parallellisme tussen de landschappelijke verschijningsvorm en de fysische factoren (topografie, morfologie en pedologie). De open kouters liggen op de hoge droge gronden, de kleinschalige vallei met graslanden en bosjes ligt op de lagere, nattere gronden. De bewoning bevindt zich op de overgang van vallei naar kouter. In deze ankerplaats is de historisch continu ontwikkelde landschapopbouw nog gaaf en herkenbaar aanwezig. Vanaf de Ferrariskaart en op latere topografische kaarten is de landschapopbouw goed herkenbaar.

De boscomplexen Spitaalsbossen – Oud-Moregemwoud en Lozerbossen zijn restanten van oude boscomplexen die reeds zichtbaar zijn op kaarten uit de 18de en 19de eeuw.

De historische dorpskernen van Nokere, Lozer, Wannegem, Lede, Huize, Ouwegem, Ooike en Mullem hebben weinig structurele veranderingen ondergaan. Tot op heden vindt men op deze locaties sterke concentraties van bouwkundig erfgoed. Naast bouwkundig erfgoed is de aanwezigheid van typische dorps-elementen zoals pompen zeer waardevol. Vele dorpskernen werden in de nabije omgeving van kasteeldomeinen opgericht. De nog structurele aanwezige verbindingen of de opbouw van de historische gebouwen verwijzen duidelijk naar de vroegere kasteel-dorp relaties.

Ondanks de veranderingen in de landbouw is het open karakter van de kouters bewaard gebleven.

De meeste kasteeldomeinen zijn al terug te vinden op de kabinetskaart van de Ferraris of de kaart van Vandermaelen. De kasteeldomeinen van Kruishoutem en Nokere zijn ontstaan uit oude waterburchten die na vernieling terug als waterkasteel werden opgebouwd. De kastelen van Kruishoutem en Nokere zijn opgericht in de typische bak- en zandsteenstijl.

De Slag bij Oudenaarde (1708) vond plaats op het platteland ten noordoosten van de stad Oudenaarde. De morfologie van het landschap speelde een belangrijke rol bij het verloop van de slag.

De Amerikaanse begraafplaats 'Flanders Field' is de enige Amerikaanse begraafplaats die getuigt van de Eerste Wereldoorlog. In het aanpalende boscomplex Spitaalsbossen–Oud-Moregemwoud vond de 'Slag aan de Schelde' (najaar 1944) plaats.

esthetische waarde

De esthetische waarde van de ankerplaats ligt in de afwisseling tussen open en gesloten landschapstypes. Het contrast tussen de valleien en de kouterruggen is uitdrukkelijk aanwezig in het gebied ten oosten van de waterscheidingskam Schelde-Leie.

De parallelle valleien met de hoger gelegen kouters zorgen voor gevarieerde en panoramische vergezichten naar blikvangers in de omgeving zoals de windmolen of kerktorens.

ruimtelijk-structurerende waarde

De bossen, akkers en gesloten valleigebieden zijn binnen dit gebied de voornaamste ruimtelijk-structurerende landschapstypes.

De waterscheidingskam tussen het Leie- en het Scheldebekken ligt als een centrale verhevenheid in het landschap.

Het gebied ten westen van de waterscheidingskam, dat behoort tot het Leiebekken, hangt structureel samen met de beekvallei van Malebeek-Walembek en de zijlopen. Het valleilandschap bestaat er overwegend uit weilanden, met verspreide boscomplexen en KLE. Langs de waterlopen liggen twee kasteeldomeinen: in het westen het kasteel Oud-Moregem en in oosten het kasteel van Nokere. Vooral dit laatste kasteel is ruimtelijk zeer structurerend onder andere door de kasteeldreef die het kasteel met de dorpskern van Nokere verbindt. Het kasteel Oud-Moregem heeft geen kernrelatie.

Het oostelijke gedeelte, behorende tot het Scheldebekken, bestaat uit een duidelijk zuidwest-noordoost georiënteerde structuur van hoger gelegen open kouters en lager gelegen beekvalleien. De open kouters bestaan voornamelijk uit akkers en hebben een sterk onbebouwd karakter. De beekvalleien hebben een gemengde structuur van beekbegeleidende bosjes, kleine landschapselementen en weilanden. Op de hellingen vinden we een overgangszone met een kleinschaligere landbouwstructuur, verspreide bebouwing en kleine landschapselementen. Aansluitend op de valleigebieden liggen vier kasteeldomeinen met een duidelijke kernrelatie.

In het uiterste westen en in het noorden van de ankerplaats zijn de grootste boscomplexen gelegen: het Spitaalsbos–Oud-Moregem en het Lozerbos.

esthetische waarde

De kasseiwegen die het landschap karakteriseren, bepalen het uiterlijk van wielervedstrijden in de omgeving (Nokere Koerse, Ronde van Vlaanderen).

Aanduiding van Is de vaststelling van

Schelde-Leie interfluvium

(<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/135393>)

Anzegem (Anzegem), Huise, Kruishoutem, Nokere, Ouwegem, Wannegem-Lede (Kruisem), Heurne, Mullem, Oudenaarde (Oudenaarde), Waregem (Waregem), Moregem, Ooike, Wortegem (Wortegem-Petegem)

Dit gebied omvat een deel van de 'Vlaamse Ardennen' ten westen van de Schelde en vormt een onderdeel van het uitgestrekte Schelde-Leie interfluvium. De heuvelkammen liggen hier dominant in het landschap. De kouters zijn van elkaar gescheiden door beekvalleien. Kleinschalige dorpskernen liggen verspreid in het landschap. Hoeves, kasseiwegen en

windmolens bepalen mee het beeld.

Is de omvattende vaststelling van

Dubbele dreef met opgaande eiken

(<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/302959>)

Kruishoutem (Kruisem)

De Passionistenstraat is reeds op de Kabinetskaart van de Ferraris (circa 1775) ingetekend en was de verbinding met de wijk Marolle en was tevens de weg naar de Lozenmolen. De molen is verdwenen enkel de straatnaam Lozenmolenstraat, die uitkomt op de Passionistenstraat, verwijst hier naar. Op het moment van de bescherming in 1985 was de Passionistenstraat een dubbele beukendreef met redelijk wat uitval. De dreef werd gekapt om ze te vervangen met zomereiken.

Dubbele eikendreef met opgaande bomen

(<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/302969>)

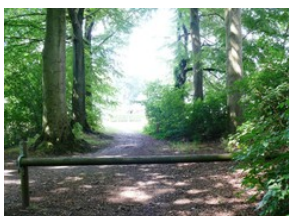

Kruishoutem (Kruisem)

Deze dreef werd voor het eerst ingetekend op de primitieve kadasterkaart van België en opgemaakt na 1830. Begin 20ste eeuw werd de dreef verlengd tot aan de Lozenmolenstraat (dit is te zien op de stafkaart van 1911). Begin de jaren '80 van de vorige eeuw werd hier een oude dubbele beukendreef gekapt en nadien vervangen door een dubbele eikendreef. De heraanplantingen zijn niet volledig gelukt, de nieuwe dreef vertoont redelijk wat uitval.

Enkele dreef met opgaande beuken

(<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/302963>)

Kruishoutem (Kruisem)

In het verlengde van de dubbele eikendreef werd in het begin van de vorige eeuw een enkele beukendreef aangelegd, deze werd voor het eerst ingetekend op de stafkaart van 1911. Het betreft een dreef met hoog opgesleunde beuken met takvrije stammen van soms wel 10 meter hoog. De dreef wordt aan de westzijde geflankeerd door een bos met een overjarige esdoornhakhoutetage, in de dreef zelf is er heel wat olmenopslag aanwezig.

Enkele dreef van opgaande eiken

(<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/303038>)

Kruishoutem (Kruisem)

Aan beide zijden van de met beton verharde Akkerstraat staan opgaande bomenrijen van zomereik. De weg is al voor een belangrijk deel weergegeven op de primitieve kadasterkaart van België, dit is de eerste kadasterkaart na het ontstaan van België. Of de eikendreef toen al was aangeplant is niet zo duidelijk.

Enkele dreef van opgaande zomereiken

(<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/303035>)

Kruishoutem (Kruisem)

Langs de Passionistenstraat, in het verlengde van de dubbele eikendreef is er een oudere dreef met opgaande eiken. De dreef is intact, kent weinig uitval en wordt aan de oostzijde geflankeerd door een bosperceel. De Passionistenstraat is reeds op de Kabinetskaart van de Ferraris (circa 1775) ingetekend. Het was de verbinding met de wijk Marolle en tevens de weg naar de Lozenmolen. De molen is verdwenen enkel de straatnaam Lozenmolenstraat, die uitkomt op de Passionistenstraat, verwijst hier naar.

Kasteeldreef met dubbele rij opgaande beuken

(<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/302956>)

Kruishoutem (Kruisem)

De kasteeldreef die de kasteelsite verbindt met de kerk is reeds op de Kabinetskaart van de Ferraris (circa 1775) weergegeven. Van het dorp en de kerk van Lozer was toen nog geen sprake. De huidige dreef bestaat uit vier bomenrijen van opgaande beuken, telkens twee rijen links en rechts van de onverharde toegangsweg. De spantafstand in de rijen is circa 11 meter. De plantafstand tussen de bomenrijen links en recht is 4 meter, de bomen zijn er geschrinkt aangeplant. De twee middelste rijen langs de toegangsweg staan op 9 meter uit elkaar.

Kruisdreef met opgaande bomen

(<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/302962>)

Kruishoutem (Kruisem)

Haaks op de dreef in de Passionistenstraat en op de enkele beukendreef is een dreef aangelegd die reeds ingetekend werd op de primitieve kadasterkaart van België. De aanleg van een uitgebreid drevenpatroon doet vermoeden dat men begin de 19de eeuw plannen had om het gebied te bebossen

en de dreven als exploitatieweg te benutten. De dreef bestaat uit twee bomenrijen van opgaande zomereik langs een onverharde zandweg. Met uitzondering van het deel ten westen van de Passionistenstraat is de dreef intact en vertoont weinig uitval.

Populierendreef met opgaande bomen

(<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/302972>)

Kruishoutem (Kruisem)

Haaks op de Appelhoekstraat en evenwijdig met de Stampkotbeek is een populierendreef aangelegd die tevens dienstig is als losweg voor de aanpalende percelen.

Vier opgaande linden op kruispunt van dreven

(<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/302958>)

Kruishoutem (Kruisem)

Op het kruispunt van twee dreven in de Passionistenstraat staan vier kruispuntbomen. Het zijn opgaande bomen waarvan er één is geveld, de stronk is nog duidelijk zichtbaar. De twee bomen aan de westzijde van de Passionistenstraat zijn winterlindes, de zuidelijke boom is geveld maar op de stronk is nog een beetje opslag met blad in leven waarop de determinatie kon uitgevoerd worden. Aan de oostzijde van de Passionistenstraat is de noordelijke een zomerlinde en de zuidelijke een Hollandse linde. De bomen vertonen veel opslag aan de stambasis waardoor ze niet allemaal konden worden opgemeten. Ze zijn geplant met plantafstanden van 6 à 7 meter en ten gevolge van deze omstandigheden is er over de weg een tunnelvormige doorboring in de begroeiing die is ontstaan door het verkeer.

Je kan deze pagina citeren als:

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2024: *Schelde-Leie interfluvium* [online],

<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/10408>

(<https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/10408>) (geraadpleegd op 27 november 2024).

Beheerder fiche: **Agentschap Onroerend Erfgoed**

Contact

Heb je een vraag of opmerking over deze fiche? [Meld het ons via het contactformulier \(/contact?uri=https://id.erfgoed.net/aanduidingsobjecten/10408\)](#).

Vlaanderen
verbeelding werkt

Onroenderfgoed.be is een officiële website van de Vlaamse overheid

uitgegeven door [het agentschap Onroerend Erfgoed](#)
(<https://www.onroenderfgoed.be/over-ons>)

PRIVACYVERKLARING

([HTTPS://WWW.ONROENDERFGOED.BE/PRIVACYVERKLARING](https://www.onroenderfgoed.be/privacyverklaring))

JURIDISCHE INFORMATIE

([HTTPS://WWW.ONROENDERFGOED.BE/JURIDISCHE-INFORMATIE](https://www.onroenderfgoed.be/juridische-informatie))

[\(/\)](#)

Inventaris

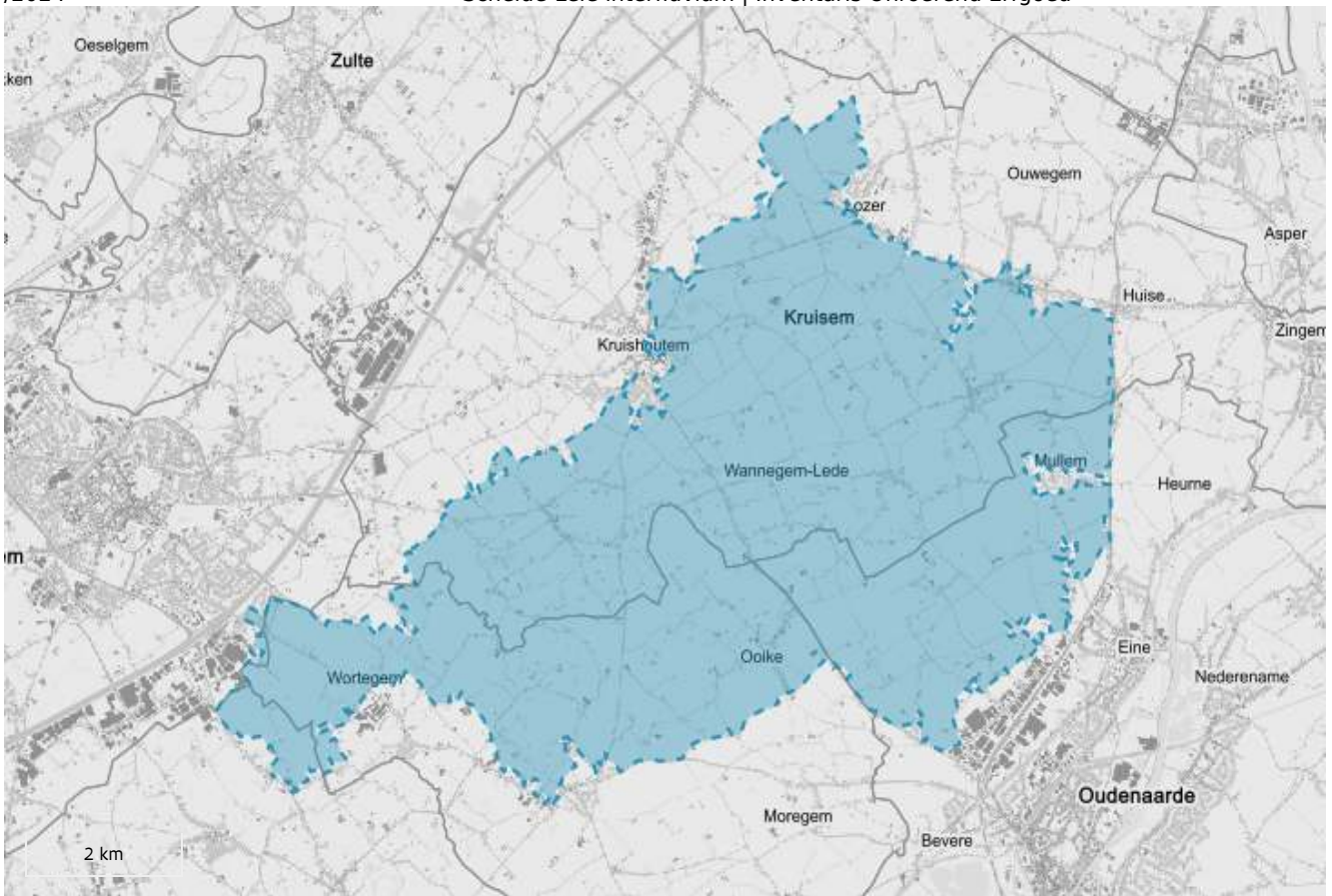
[Contact \(/contact\)](/contact)[Downloads \(/downloads\)](/downloads)[Hergebruik \(/hergebruik\)](/hergebruik)[Over ons \(https://www.onroerenderfgoed.be/over-ons\)](https://www.onroerenderfgoed.be/over-ons)[MENU](#)

ERFGOEDOBJECT

Schelde-Leie interfluvium

landschappelijk geheel

ID: 135393 **URI:** <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135393>

Juridische gevolgen

- is aangeduid als vastgesteld landschapsatlasrelict Schelde-Leie interfluvium (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/10408>)
Deze vaststelling is geldig sinds 06-12-2012
- omvat de aanduiding als beschermd cultuurhistorisch landschap Domein kasteel van Lozer (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/9360>)
Deze bescherming is geldig sinds 30-09-1985
- omvat de aanduiding als beschermd cultuurhistorisch landschap Dorpskom Mullen (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/10055>)
Deze bescherming is geldig sinds 07-07-1975
- omvat de aanduiding als beschermd stads- of dorpsgezicht, intrinsiek Dorpskom Wannegem-Lede (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/10403>)
Deze bescherming is geldig sinds 11-04-1984

- omvat de aanduiding als beschermd stads- of dorpsgezicht, intrinsiek Hoewe 't Kleinhof met omgeving (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/10961>)
Deze bescherming is geldig sinds 03-07-1981
- omvat de aanduiding als beschermd cultuurhistorisch landschap Huisepontweg (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/9367>)
Deze bescherming is geldig sinds 04-06-1990
- omvat de aanduiding als beschermd monument Kasteeldomein Piers de Raveschoot (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/10881>)
Deze bescherming is geldig sinds 29-04-2002
- omvat de aanduiding als beschermd cultuurhistorisch landschap Kasteeldomein Piers de Raveschoot: park (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/9351>)
Deze bescherming is geldig sinds 10-12-1973
- omvat de aanduiding als beschermd monument Kasteeldomein van Nokere (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/10928>)
Deze bescherming is geldig sinds 09-02-2002
- omvat de aanduiding als beschermd monument Kasteeldomein van Nokere: neerhof (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/10222>)
Deze bescherming is geldig sinds 09-02-2002
- omvat de aanduiding als beschermd monument Kasteeldomein van Wannegem-Lede (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/10853>)
Deze bescherming is geldig sinds 28-03-2002
- omvat de aanduiding als beschermd monument Kasteeldomein van Wannegem-Lede: landhuis (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/10209>)
Deze bescherming is geldig sinds 08-09-1971
- omvat de aanduiding als beschermd cultuurhistorisch landschap Kasteeldomein van Wannegem-Lede: landhuis en park (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/10857>)
Deze bescherming is geldig sinds 24-02-1975
- omvat de aanduiding als beschermd cultuurhistorisch landschap Opgaande linde als vrijheidsboom Nokere (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/9340>)
Deze bescherming is geldig sinds 28-05-1962
- omvat de aanduiding als beschermd cultuurhistorisch landschap Windmolen Huisekoutermolen met omgeving (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/10781>)
Deze bescherming is geldig sinds 28-11-1980

Provincie

Oost-Vlaanderen, West-Vlaanderen

Gemeente

Anzegem, Kruisem, Oudenaarde, Waregem, Wortegem-Petegem

Deelgemeente

Anzegem, Heurne, Huise, Kruishoutem, Moregem, Mullem, Nokere, Ooike, Oudenaarde, Ouwegem, Wannegem-Lede, Waregem, Wortegem

Straat

Onbepaald

Locatie

Anzegem (Anzegem), Huise, Kruishoutem, Nokere, Ouwegem, Wannegem-Lede (Kruisem), Heurne, Mullem, Oudenaarde (Oudenaarde), Waregem (Waregem), Moregem, Ooike, Wortegem (Wortegem-Petegem)

Nauwkeurigheid zone

Tot op 15m

Oppervlakte zone

49 539 322m²

Bewaringstoestand

Bewaard

Erfgoedwaarde

Aanwezig

Typologie: [agrarische landschappen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2103\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2103), [beken \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1965\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1965), [bossen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1841\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1841), [bronnen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/83\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/83), [dreven \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/128\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/128), [grondverschuivingen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2036\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2036), [heiden \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1914\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1914), [heuvels \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2003\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2003), [hoeven \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/190\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/190), [kapellen \(klein erfgoed\) \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/507\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/507), [kasseiwegen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/221\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/221), [kasteeldomeinen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2114\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2114), [kerken \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1005\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1005), [kerkhoven \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/232\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/232), [militaire begraafplaatsen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/292\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/292), [motteheuvels \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1191\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1191), [open landschappen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2059\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2059), [oude bossen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2161\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2161), [parken \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/337\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/337), [pastorietuinen \(https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/337\)](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/337)

<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1903>), [solitaire bomen](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1654)

<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/1654>), [valleien](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2000)

<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/2000>),

[windmolens](https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/514) (<https://id.erfgoed.net/thesauri/erfgoedtypes/514>)

[Aanduiding ankerplaatsen 2006-2014](https://inventaris.onroerenderfgoed.be/gebeurtenissen/1102)

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/gebeurtenissen/1102>) (geografische inventarisatie, vaststellingen, actualisaties: van 2006 tot 2014)

[Inventarisatie ankerplaatsen Landschapsatlas 2001](https://inventaris.onroerenderfgoed.be/gebeurtenissen/1101)

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/gebeurtenissen/1101>) (inventarisatie: van 01-11-2000 tot 28-02-2001)

Beschrijving

Dit gebied behoort tot het stukje 'Vlaamse Ardennen' dat ten westen van de Schelde is gelegen en vormt een onderdeel van het heuvelland binnen het uitgestrekte Schelde-Leie interfluvium. De heuvelkammen liggen hier dominant in het landschap.

Fysische geografie

Geologie, geomorfologie en reliëf

De Vlaamse Ardennen, waartoe het 'Schelde-Leie interfluvium' behoort, worden gekenmerkt door een uitgesproken reliëf. Dit reliëf bepaalt mede de waarden van het landschap die aan de basis liggen voor de afbakening van dit gebied.

De Vlaamse Ardennen maken deel uit van Midden-België; dit is het gebied waar de reliëftoppen overwegend 50 m tot 200 m boven de zeespiegel reiken. Ter hoogte van het interfluvium Schelde-Leie zijn de heuvelkammen 60-70 m hoog, hun hellingen variëren van 5% tot 8% en soms meer. Daartussen liggen de valleien; deze zijn ongeveer even breed als de heuvels zelf. Het gebied vormt een onderdeel van het heuvelland binnen het uitgestrekte Schelde-Leie interfluvium (ter hoogte van het gebied is de lineaire afstand tussen Schelde en Leie ongeveer 14 km breed).

Het geologisch substraat van het Schelde-Leie interfluvium werd gevormd tijdens het tertiair, meer bepaald tijdens het eoceen. Van de 'Vlaamse Ardennen' was er hoegenaamd nog geen sprake. In die periode werd het zuiden van Oost-Vlaanderen regelmatig overspoeld door een alternerende diepe en ondiepe kustzee. Gedurende deze eocene transgressies werden afwisselend klei- en zandlagen afgezet op de zeebodem, waaronder van boven naar beneden de Formatie van Gent, Formatie van Tielt en de Formatie van Kortrijk.

De laatste twee aardlagen zijn niet gemakkelijk waar te nemen in het landschap van het Schelde-Leie interfluvium omdat ze vrij laag in de hellingen.

Ongeveer 8 miljoen jaar geleden begon de zee (de miocene Diestiaanzee) zich geleidelijk terug te trekken in noordelijke richting. Het wegebben van de zee sinds het laat-tertiair was onderdeel van het gevolg van de Alpiene bergvorming die in het mio-plioceen van start ging en momenteel nog steeds niet voltooid is. Tijdens die Alpiene bergvorming ontstonden niet alleen de Alpen, maar ondergingen ook de randgebieden een opwaartse beweging. Hierdoor werd ons land héél geleidelijk omhoog getild: het zuiden het meest, het noorden het minst. Het gevolg van deze kantelbeweging is dat de tertiaire zeeafzettingen in Vlaanderen zachtjes afhellen naar het noord-noordoosten.

De overgang van zee naar vasteland was een radicaal keerpunt in de evolutie van het landschap. De opbouw van nieuwe aardlagen was voorbij; de erosie en de reliëfvorming konden beginnen. De erosiegevoeligheid en de hardheid van de diverse lagen waren hierbij van doorslaggevend belang bij het ontstaan van het golvende landschap van de Vlaamse Ardennen. Het neerslagwater stroomde via geulen terug naar de Noordzee. Door de erosiewerking van het afstromend regenwater werden geleidelijk aan vertakte beekstelsels gevormd met bronniveaus aan de top van de compacte kleilagen. Dit hydrografisch net vormde de basis voor ons huidige rivierstelsel. Beken en rivieren erodeerden de dalen, de heuvels ertussen bleven overeind.

Dwars door het gebied loopt van Kruishoutem naar Wortegem, de noord-zuid georiënteerde waterscheidingslijn die de scheiding vormt tussen het zuidoostelijk gelegen Scheldebekken en het noordwestelijk gelegen Leiebekken. De heuvelkammen en beekvalleien in het Scheldebekken zijn voornamelijk zuidwest-noordoost georiënteerd (opeenvolgend: Molen(meers)beek, Zijldegemkouter, Plankebeek, heuvelkam Wannegem-Lede – Huise, Rooigembeek, Heuvelkam Wortegem – Ooike, Marollebeek en Elsakker). Deze van het Leiebekken zuidzuidoost-noordnoordwest (met centraal vallei van Marebeek-Walembeek). Op de meeste van deze heuvelkammen komen in meer of mindere mate rolkeien aan de oppervlakte voor. Zo kan men massaal veel silexkeien terugvinden nabij de dorpskern van Ooike (Wortegem-Petegem), meerbepaald ter hoogte van het toponiem Keibos. En ook in Nokere, tussen de dorpskern en Het Kordaalbos, liggen de silexkeien relatief dicht bezaaid.

Deze rolkeien zijn in feite afzettingen van de vroegere rivierdalbodems. Gedurende duizenden eeuwen werd vanaf de Noord-Franse kusten het silex uit de krijtrotsen geërodeerd en meegesleurd in een noordoostelijk gerichte drainage. Her en der verspreid bleven de silexen achter als grindpakketten in de diepste delen van de valleien. Op die manier zijn interfluviale terrassen ontstaan waarbij het grindpakket een soort dekmantel vormde voor de onderliggende tertiaire zand- en kleilagen. Deze erosiegevoelige aardlagen werden hierdoor afgeschermd van wind- en riviererosie. Dit gaf het ontstaan aan het heuvelachtige landschap binnen het Schelde-Leie interfluvium.

Naast de rolkeien treffen we nog een ander 'vast' gesteente aan in de ondergrond van de Vlaamse Ardennen, namelijk kiezelzandsteenbrokken. Deze harde, grijsgroene zandsteen komt meestal uit de kleihoudende Formatie van Gent en wordt lokaal 'veldsteen' genoemd. Veldstenen worden vaak op akkers aangetroffen, vandaar de naam 'veldsteen'.

Opvallend is het verschil in heuvelhellingen: de westelijk en zuidelijk georiënteerde hellingen zijn meestal relatief steil, de oostelijk en noordelijk georiënteerde veel minder. Deze hellingsasymmetrie heeft onder andere te maken met de mate van erosie op het einde van de ijstijden. Op de westelijk-zuidelijk georiënteerde helling smolt de wintersneeuw in de ijstijdzomers veel sneller en spoelde het dooiwater weg voordat de ondergrond kon ontdooien. Op de oostelijke-noordelijke helling verliep de opwarming trager en gelijkmatiger, waardoor een dikke modderbrij ontstond van smeltende sneeuw en de onderliggende ontdooiende bodem. Deze modderpakketten schoven naar benden en vlakten de schaduwhellingen geleidelijk af.

In de omgeving traden en treden nog steeds kleine grondverschuivingen of 'verglijdingen' op. De verschuivingen ontstaan steeds op een steile helling waar een (kleiige) zandlaag op een ondoorlaatbare kleilaag rust. Vooral na een langdurige regenperiode kan het zand uit zijn evenwicht geraken doordat het met water verzadigd is. Hierdoor gaat het afschuiven op de onderliggende klei die een glijlaag vormt. Dit fenomeen doet zich frequenter voor wanneer de zandlaag glauconietkorreltjes bevat. Dit mineraal kan immers enorm opzwellen (tot 10x zijn volume) als het nat wordt. Glauconiethoudende zandgronden zijn bijgevolg veel gevoeliger voor

verschuivingen. De verschuivingen zijn een typisch geomorfologisch fenomeen voor de Vlaamse Ardennen want hier vinden we zowel steile hellingen als aardlagen die veel glauconiet bevatten en heel wat grondwaterlagen om dit mineraal te doen opzwellen.

Ten gevolge van deze verglijdingen op de steile hellingen ontstaan trapvormige hellingen. Een schoolvoorbeeld ervan vinden we net ten noorden van de Kordaalbeek, in het gebied 'het Bovenhoekske'. Meestal echter is de trapvorm door toedoen van de mens ontstaan. Om krachten te sparen werd de landbouwgrond op de steile hellingen indertijd bewerkt parallel aan de hoogtelijnen. Hierbij werd bij het ploegen de aarde vooral naar omlaag gekanteld. Hierdoor verdween materiaal hoger op de helling en kwam het lager te liggen. Bovendien lieten de landbouwers destijds tussen de steile akkerpercelen een strook grond onbewerkt. Om het afspoelen te verhinderen, werden deze gronden frequent aangeplant met struiken. Wanneer dan toch materiaal erodeerde, hoopte het zich op net boven de struikengordel. Beide ingrepen hebben er toe geleid dat de akkers minder steil werden en dat er tussen de akkers een steilrand ontstond.

Bodem

Bodemkundig bevindt het gebied zich in de zandleemstreek en op de overgang met de zandstreek. Deze bodemgesteldheid is te verklaren door de geologische ontwikkeling met een belangrijke eolische invloed. Op het einde van de laatste ijstijden maakten de erosieprocessen plaats voor eolische sedimentatieprocessen. De overheersende noordnoordwestwinden verplaatsten grote hoeveelheden zand-, zandleem- en leemsedimenten vanuit het droog liggende Noordzeebekken over Noordwest-Europa. De ijzige stofstormen deden het zwaardere zand over de bodem rollen en het fijnere löss in de lucht opwaaien.

Het 'echte' dekzand geraakte niet over de reliëfdrempels van Midden-België en werd afgezet op de lageregelegen reliëfs in het zogenaamde zandig Vlaanderen. In het westelijk deel van de Scheldevallei geraakte het dekzand niet tot voorbij de oostelijke uitlopers van de heuvelkam Wortegem-Kruishoutem. In de veel bredere Leievallei verspreidde het dekzand zich veel verder zuidwaarts dan in de Scheldevallei. Het fijne (deels lemige) dekzand waaide zelf tot over een deel van de heuvel van Kruishoutem – Nokere, evenals over de lagere heuvel van de Spitaalsbossen in Wortegem. Hier vindt men een mengsel van zand en zuivere löss (leem). Het grootste deel van dit gebied heeft deze bodemtextuur. Tussen de zandstreek en de zandleemstreek bevindt zich een complex overgangsgebied met een mozaïek van fijner dekzand en lemig dekzand. Zo vindt men een strook fijn dekzand terug ter hoogte van de Ouwegemsesteenweg. Deze fijne dekzandgronden zijn ontstaan als een soort heel lage 'duinruggen': de wind blies in golven vanuit het noordnoordwesten en, naargelang de sterkte van de wind, blies hij rugvormige stroken fijn zand voor zich uit.

Ter hoogte van Marolle (Oudenaarde) vindt men een lokale zone van zuiver leem. Zowel in de zandleemstreek als de leemstreek ontwikkelde zich een uiterst vruchtbare bodem. Dit zal sterk bepalend zijn voor het historische en huidige bodemgebruik (zie verder).

Deze laatglaciale eolische afzettingen vlakten het pleistocene reliëf uit. In de luwte van de valleien werd immers meer sediment afgezet (via de wind en de rivieren) dan op de hellingen. De holocene hellingserosie resulteerde in een verdere afvlakking. Op de steilste hellingen is de löss-deklaag plaatselijk volledig weg geërodeerd, terwijl het kwartaire pakket in de dalbodems verschillende meters dik kan zijn.

Hydrografie

Centraal in het gebied loopt de noord-zuid gerichte heuvelkam Kruishoutem-Wortegem-Anzegem. Dit is de meest noordelijke heuvel van de Vlaamse Ardennen, en vormt tevens de waterscheiding tussen het Scheldebekken en het Lieibekken. Het gebied ten oosten van de waterscheidingskam draineert via kleinere beekstelsels rechtstreeks naar de Schelde. De westkant van het interfluvium vloeit via de Maelebeek-Zauwbeek af richting de Leie. De waterlopen in dit gebied die tot het stroomgebied van de Schelde behoren hebben hoofdzakelijk een westzuidwest-oostnoordoostelijke oriëntatie die getuigt van de geologische geschiedenis.

Dankzij de aanwezigheid van opeenvolgende tertiaire zand- en kleilagen in de ondergrond vinden we verschillende bronnen binnen dit gebied. Door de beek- en riviererosie werden deze zand- en kleifformaties ingesneden en geërodeerd. Daar waar de kleilaag dagzoomt, ontstaan bronnen. Bronnen zijn in dit gebied voornamelijk terug te vinden in het westelijk deel. Er zijn bronnen in de omgeving van het boscomplex Spitaalsbossen – Oud-Moregem (steilrand van Moregem) en de ruimere omgeving van Nokere – Malebeek, Hollebeek en in de dorpskern van Ooike, Wannegem en Lede.

Binnen de afbakening vinden we zowel voorbeelden van vleugeldalen, boogdalen en vlakbodemdalen. De bronbeken Kordaalbeek en Holle Beek (ter hoogte van Nokere) overbruggen op een zeer korte afstand een groot hoogteverschil en zijn aldus typische voorbeelden van een vleugeldal. Aan de andere heuvelrug Kruishoutem-Wortegem vinden we eerder vlakbodemdalen (onder andere de Plankbeek, Rooigembeek en Marollebeek). In het dalhoofd en op sommige hellingen kunnen de bronnen ontstaan geven aan bronamfitheaters.

Cultuurhistorie

Archeologie en historiek

Er werden heel wat archeologische vondsten aangetroffen uit de steentijd, de metaaltijd, de Gallo-Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe tijd. Gezien het soms losse vondsten betreft, kunnen we niet altijd spreken van archeologische sites. De aanwezigheid van archeologisch materiaal duidt evenwel op menselijke activiteiten.

Paleolithicum

Van de bewonings- en kolonisatiegeschiedenis tijdens én vóór het weichseliaan is bijzonder weinig bekend. Een aantal silex-artefacten in de buurt van de heuvelkam Kluisberg-Livierenbos refereren wellicht tijdelijke kampen van nomadische jagers die – alvast tijdens de ijstijden – de seizoenale trek van het wild volgden. Deze vondsten doen vermoeden dat ook binnen dit gebied tijdelijke kampementen aanwezig kunnen zijn. Sporen werden teruggevonden ter hoogte van Lozermeulem – Kruishoutem.

Over het algemeen vermoedt men dat er in het paleolithicum uiterst weinig permanente woonkernen of nederzettingen in de Vlaamse Ardennen waren.

Mesolithicum

Het begin van het mesolithicum hangt samen met de definitieve opwarming van het klimaat na het weichseliaan waarbij het open toendralandschap evolueerde naar een gemengd atlantisch loofwoud met een eigen fauna en flora. In plaats van het wild te volgen, verbleef de mens in één welbepaald gebied en maakte er jacht op het streekgebonden wild. Sporen werden teruggevonden in Kruishoutem ter hoogte van Lozer-kasteel, kerkkackers en Wijkhuizenstraat.

Neolithicum

Tijdens het neolithicum schakelde de inheemse bevolking over van een semi-nomadische naar een sedentaire levenswijze en ontstonden er – ook in de Vlaamse Ardennen – een aantal permanente woonkernen die gedurende meerdere eeuwen of zelfs millennia bewoond bleven. Wilde dieren werden tot huisdieren gedomesticeerd en rond de nederzettingen werd op beperkte schaal aan akkerbouw gedaan. Er zijn een 38-tal vondsten die dateren uit dit tijdperk waarvan de meeste op het grondgebied van Kruishoutem.

Bronstijd

In ruimer geografisch perspectief ontplooiden zich in de bronstijd handelsbetrekkingen over heel Europa. Bij gebrek aan degelijke landwegen zal de Schelde wellicht een belangrijke rol hebben gespeeld als transportweg. In de Vlaamse Ardennen werd tot op heden slechts heel weinig materiële vondsten uit de bronstijd aangetroffen. Er werden twee vondsten geregistreerd in Kruishoutem: een graf te Zijldegem en een nederzetting in de Ouwegemsteenweg.

IJzertijd

De geleidelijke overgang van de brons- naar de ijzertijd hangt samen met de invasie van Keltische volkeren uit Zuid-Duitsland. De schaars aangetroffen vondsten van de ijzertijd hebben vooral betrekking op grafvelden. Binnen het gebied is er één graf teruggevonden te Lozermeulen – Kruishoutem.

Gallo-Romeinse Tijd

De Belgische Galliërs werden tijdens de militaire veroveringstochten van Caesar onderworpen en nadien geleidelijk geromaniseerd. Het gebied ten westen van de Schelde noemde voortaan de civitas Menapiorum en had Cassel als hoofdplaats. Al in de aanvangsfase van de Romeinse kolonisatie was de omgeving degelijk ontsloten door een wegennet (heerbanen). Vanaf het midden van de eerste eeuw deden deze militaire wegen vooral dienst als handelswegen en transportaders voor allerlei producten en grondstoffen.

In de regio van de Vlaamse Ardennen lagen drie belangrijke nederzettingen of vici: Velzeke, Kruishoutem en Melden. Het vicus Kruishoutem was gelegen op het plateau van de Kapellekouter ten zuiden van de huidige dorpskom.

Middeleeuwen

Het verval van de Gallo-Romeinse beschaving gaat gepaard met de invallen van de Franken die in grote getale de Rijn overstaken. De Vlaamse Ardennen werden gekoloniseerd door de Salische Franken, afkomstig uit de Noord-Nederlandse en Noord-Duitse kuststreek. Men vermoedt dat de Vlaamse zand- en zandleemstreek bij de aankomst van deze kolonisten zo goed als ontvolkt waren zodat de Franken hun eigen gebruiken en gewoonten behielden. In die tijd ontstonden heel wat nieuwe nederzettingen in de Vlaamse Ardennen. Toponiemen op 'hem', 'ghem' of 'gem' (afgeleid van het Frankische 'haima, heim' wat 'heimat van...' betekent) duiden op nederzettingen van Frankische origine uit de tweede helft van het eerste millennium. Volgende dorpen binnen het gebied zijn van Frankische oorsprong: Mullem, Wannegem en Wortegem. Een andere Frankische toponiem is Nokere (1154).

Vanaf de 7de eeuw ontstond een nieuwe woon- en leefstructuur met uitgestrekte landbouwdomeinen (villae) waar de landbouw en daarop steunende economische activiteiten op een meer gestructureerde wijze georganiseerd waren. Deze landbouwkernen bezaten een tweeledige structuur: enerzijds het vronnhof van de grootgrondbezitter en anderzijds een aantal

afhankelijke boerderijen waarop ondergeschikten voor eigen behoeften werkten maar aan de heer een aantal diensten verschuldigd waren. In de tweede helft van de 9de eeuw bereikte het domaniale hofstelsel als een gesloten economisch systeem zijn hoogtepunt.

Samen met de opkomst en snelle groei van de steden veranderde ook de structuur van de aloude agrarische exploitatiekernen op het platteland. Tussen de 11de en 13de eeuw werd het domaniale hofstelsel grondig geliberaliseerd waarbij de boeren minder afhankelijk werden van hun heer. Uit die tijd dateert ook het drieslagstelsel dat eeuwenlang gehanteerd werd. Rond elk dorp en gehucht lagen drie koutercomplexen waarop het bodemgebruik jaarlijks wisselde.

Het Gallo-Romeinse vicus op de Kapellekouter kreeg een verlengstuk in het Frankische domein 'Hultheim'. Er wordt aangenomen dat Kruishoutem in de Frankische tijd de grootste en voornaamste nederzetting van de Vlaamse Ardennen was.

In de loop van de 7de eeuw kwam het kersteningproces in Vlaanderen op gang. Dit ging gepaard met de bouw van verschillende kerken toegewijd aan Frankische kersteningsfiguren (onder andere in Ooike en Eine).

Alle dorpen die thans in dit gebied voorkomen waren tijdens de middeleeuwen landbouwnederzettingen met een relatief kleine kernbewoning en een resem grote landbouwbedrijven over het ganse grondgebied verspreid. In de loop van de 15de eeuw onderging de landbouw een aantal hervormingen met ingrijpende hervormingen in het bodemgebruik. Vooreerst was er een groeiende interesse voor veeteelt. In die optiek werden heel wat akkers omgezet in grasland. Daarnaast werd met betrekking tot het drieslagstelsel de braakperiode geregeld vervangen door de teelt van supplementaire gewassen voor de veestapel.

De 16de eeuw werd vooral gekenmerkt door hongersnood. Na een aantal misoogsten was het leven voor de eenvoudige mensen vaak ellendig. Dit uitte zich in rellen en explosies van geweld. De rijkdom van de kerk was hierbij een doorn in het oog. In augustus 1566 werden in het West-Vlaamse Steenvoorde na een hagepreek de beelden in de katholieke kerk stukgeslagen, waarna de Beeldenstorm zich rap over de Nederlandse gewesten verspreidde. Als reactie stuurde Filips II de hertog van Alva naar de Lage Landen om de bewoners tot gehoorzaamheid aan de koning en de katholieke kerk te dwingen. Alva kende geen pardon: hij vermoordde honderden opstandige protestanten. Zijn gruweldaden en de invoering van een hoge belasting waren de oorzaak van de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648).

Op 1708 vormde het open kouterlandschap van Eine, Bevere, Heurne, Mullem en Ooike het decor voor een bloedige veldslag, de zogenaamde Slag bij Oudenaarde. Bijna 180.000 soldaten stonden tegenover elkaar. De geallieerden wonnen, heroverden Gent en Brugge en namen Rijsel in.

De molens speelden in de technische vooruitgang van Europa een onmiskenbare rol. Tot in de 19de eeuw bepaalden de molen voor een deel de welvaart van de Vlaamse Ardennen. Molens werden gebruikt om graan en schors te malen, olie te slaan, vlas te zwengelen, ijzer te smeden, hout te zagen en papier te vervaardigen. Vanaf de middeleeuwen waren ze onmisbaar in het dagelijkse leven. Met de komst van de industriële revolutie verdween het nut van de molens en raakten ze in verval. Er zijn zes molens tot op vandaag bewaard gebleven en gerestaureerd: Schietsjampettermolen of Houtavemolen, Bekemolen, Huisekoutermolen, Neerhofmolen of Stampkot, Boonzakmolen, Clementsmolen.

Deelgebieden

Op basis van kenmerken van geologie, geomorfologie, bodemtextuur, bodemgebruik en nederzettingpatronen kunnen we volgende entiteiten onderscheiden: boscomplexen; open akkergebieden; valleigebieden; voormalige bos- en heidegronden en voormalig kleinschalig gesloten cultuurlandschap; goedbewaarde dorpskernen; recente dorpsuitbreidingen; kasteeldomeinen.

Boscomplexen

Uit de kabinetskaart van de Ferraris (1770-1778) blijkt dat de oorspronkelijk uitgestrekte boscomplexen meestal verdwenen zijn of sterk antropogeen beïnvloed. Zo zijn de historische bosfragmenten in de valleigebieden van de Kordaelbeek, de Malebeek-Walembeek, de Vrankaartbeek-Leedsebeek zo goed als volledig omgezet in landbouwgebied. Hier treffen we nu vooral bosfragmenten aan van recentere datum. Ook ter hoogte van de twee grote boscomplexen, Oud-Mooreghemwoud & Spitaalsbossen en het Lozerbos, zien we een duidelijke inkrimping van de historische bosoppervlakte. Deze bossen bestonden van nature uit eiken-berkenbos of eiken-haagbeukenbos.

In de 19de en 20ste eeuw werden grote stukken van dit omvangrijke boscomplex ontbost en omgezet in landbouwgrond. Vanaf 1950 werden in het Lozerbos, ter hoogte van de droge zandruggen, bijkomende percelen ontbost ten behoeve van de zandontginning. Niettegenstaande de ingrijpende menselijke invloed in deze twee boscomplexen, is nog een aanzienlijk deel bos honderden jaren onafgebroken bebost geweest en dus als 'oud bos' te bestempelen.

In het huidige landschap van het 'Schelde-Leie interfluvium' zijn bossen van enige omvang eerder zeldzaam. De nabijheid van de sterk geïndustrialiseerde regio van Zuid-West-Vlaanderen, de regionale bevolkingsdichtheid, de mineraalarme zandige bodems en de intensieve landbouwactiviteit verklaren ten delen het bosarme karakter van dit deel van Vlaanderen.

In de twee uithoeken van het gebied liggen twee - relatief grote - boscomplexen, met name 'Oud-Mooreghemwoud & Spitaalsbossen' en de 'Lozerbos'. Door de aanwezigheid van zowel droge, relatief mineraalarme en zandige bodems, als meer vochthoudende en humusrijke bodems vertonen deze twee boscomplexen een opvallend rijke vegetatie.

Oud-Mooreghemwoud & Spitaalsbossen: Het private boscomplex ligt op de noordwestelijke flank van een zuidwest-noordoost gerichte heuvel. Fragmentarisch treft men nog enkele kleinere heiderelicten aan. De aanplant van naaldbomen in de twee bovenstaande boscomplexen gebeurde vermoedelijk voor het eerst op grote schaal op het einde van de 19de eeuw. Midden 19de eeuw werd een wet uitgevaardigd waarbij de eigenaars verplicht werden heidegronden, vage gronden en wastines te beplanten. De vraag naar mijnhout heeft bovendien mee bepaald dat grote delen van het boscomplex nu een naaldhoutbestand is.

Deze bossen zijn beroemd geworden in de Eerste Wereldoorlog tijdens de Slag aan de Schelde. De Amerikaanse troepen stootten daar op een belangrijke Duitse weerstand. In de Spitaalsbossen is hard gevochten. De Amerikaanse gesneuvelden zijn begraven op de Amerikaanse militaire begraafplaats Flanders Field American Cemetery and Memorial aan de rand van Spitaalsbossen. In die periode kon men echter niet meer spreken van bossen daar deze volledig waren uitgedund door de lokale bevolking die te lijden had aan een nijpend brandstoftekort. Na deze tijd is het bos weer hersteld.

Lozerse bossen: Landschappelijk strekken de Lozerse bossen zich uit op het zacht hellend talud tussen Laag- en Midden-België. Floristisch bestaan deze relatief oude hellingbossen uit eikenbos, beukenbestanden zonder ondergroei, populierenaanplantingen, gemengd loofhoutbos en naaldhoutbestanden. De Lozerse bossen kennen een duidelijke tweeledigheid waarbij de noordoostelijk gelegen delen van het boscomplex een vochtiger karakter hebben en het zuidwestelijke deel een eerder droog karakter vertonen.

Fragmenten van beekbegeleidend bos: Voorbij de overgang van de zandsteek naar de zandleemstreek liggen diverse fragmenten beekbegeleidend bos verspreid in de valleigebieden. Vooral ter hoogte van de vallei Walembeek-Malebeek vinden we een mooi netwerk terug van natte bosjes. Het Kordaalbos, Roeitjes, Hovenbroek en Vuylbroek zijn typische voorbeelden van alluviale bronbosjes.

Open akkergebieden

Het eigenlijke ontstaan van de grote open akkergebieden wordt gesitueerd tussen de 6de en 9de eeuw. Oude bouwlanden worden gekenmerkt door toponiemen 'kouter' en 'akker'. Het is de invoering van het drieslagstelsel die belet heeft afsluitingen te zetten. Hierdoor kreeg het cultuurlandschap gedurende een lange tijd een open karakter. Uit de kabinetskaart van de Ferraris (1770-1778) kan worden afgeleid dat de kouters voornamelijk gelegen waren op de zacht hellende kant van de heuvels, waar erosie weinig invloed uitoefende en waar dus de vruchtbare zandleemgrond bleef liggen. Bovendien lagen ze altijd in de onmiddellijke nabijheid van de grotere hoeves en straten.

De agrarische logica bleef de sturende kracht voor het bodemgebruik en – bij uitbreiding – de landschapsgenese. Doordat de landbouw hier tot op vandaag nog sterk grondgebonden is, is de oorspronkelijke relatie tussen bodemgesteldheid en het landgebruik relatief goed bewaard gebleven. De zachtere hellingen en hun vlakke toppen, die met een zandleemlaag bedekt zijn, liggen nog steeds grotendeels onder open akkerland. Fragmenten van oude koutercomplexen bleven op diverse plaatsen bewaard en zijn onmiskenbaar een typisch landschapkenmerk voor het heuvelland in het 'Leie-Schelde interfluvium'. Het akkerlandschap wordt doorsneden door talrijke smalle bochtige veldwegen. Verspreid in het open cultuurlandschap treffen we wel solitaire opgaande bomen aan. Deze bomen vervulden eertijds veelal een specifieke functie als gerechts- of vrijheidsboom, of ze markeerden perceelsgrenzen of gemeentegrenzen (bijvoorbeeld Sint-Hillariuslinde).

De natuurlijke rijkdom van het kouterlandschap is de laatste drie decennia sterk afgenomen. De oorzaken van de natuurlijke achteruitgang zijn divers, maar hangen in belangrijke mate samen met de ingrijpende veranderingen in de landbouwsector. Waar tot dan toe de landbouweconomische activiteiten zich hoofdzakelijk lokaal afspeelden, begonnen zich met nieuwe vervoersmiddelen betere export- en importmogelijkheden te openen. Zo zorgde de import van goedkoop veevoeder voor een enorme uitbreiding van de veestapel, met een overbemesting van de landbouwgronden tot gevolg. De toename van voedergewassen, ten nadele van de graanteelt, de trend naar schaalvergroting en teeltspecialisatie, de zaaduitzuivering van het zaaigoed, het gebruik van herbiciden, en de intensieve bewerking van de landbouwgrond, is voor veel dier- en plantensoorten nefast geweest.

De grootste open kouters zijn de Zijldegemkouter tussen Kruishoutem en Wannegem, de Kolpaart tussen Huise en Ouwegem en de Elsakker tussen Eine en Lede.

Op molens op de kouters functioneren als blikvangers:

- Grote Molen, Steyaertsmolen, Schietsjampettermolen of Houtavemolen (Wannegem): Sinds mensenheugenis en alleszins al voor 1571 staat er op het winderig plateau tussen de dalen van de Kasteel- en Plankebeek een houten staakmolen, historisch bekend onder de naam 'Grote Molen'. Een staakmolen of standaardmolen is een houtige vierkante windmolen waarvan het hele molenkot op een staak of standaard hangt en draait waardoor de molen naar de wind kan keren. Ondanks het beschermd statuut, verworven in 1944, stuikte de Grote Molen in 1959 onherstelbaar in elkaar. Pas in 1984 werd ze vervangen door de Westmolen die aan het eind van de 18de eeuw in De Haan werd opgericht, maar later naar Houthave verhuisde ('Houthavemolen'). De plaatselijke veldwachter wou de ontmanteling verhinderen en schoot een kogel in het molenkot ('schietsjampetter'-molen). De windmolen van Wannegem-Lede vormt een cultuurhistorisch en sinds kort ook een industrieel-archeologisch baken en oriëntatiepunt in het landschap.
- Huisekoutermolen (Huise): Zeer oude staakmolen met open teerlingen. De molen werd in 1971 overgebracht uit Waregem (daar al vermeld in 1242). De molen staat op de plek waar vroeger een stenen grondzeiler 'Cnuddes molen' stond.
- Boonzakmolen (Wortegem): Reeds in 1410 stond op deze site een staakmolen, ingericht als graan- en oliemolen. In 1785 werd de molen omgebouwd tot een stenen bergmolen. Nadat in 1946 een wiek was gebroken geraakte de romp in verval. Momenteel is de romp gerenoveerd en aangepast tot woning.
- Clementsmolen (Huise): Deze stenen bergmolen werd opgericht in 1902. Door brand, storm- en oorlogsschade gingen de bovenkruier en de kap intussen verloren. Momenteel is de romp omgebouwd tot woning.
- Bekemolen (Mullem): Het is de enige site in Vlaanderen waarop zich zowel een water- als een windmolen bevinden. Oorspronkelijk stond op deze site enkel een bovenslag-watermolen. Deze watermolen werd al in het midden van de 13de eeuw vermeld als eigendom van de heer van Mullem. De molen bleef in heerlijk bezit tot in de 18de eeuw. In de 19de eeuw plaatste men een stoommachine aan de molen en werd de molen aangeduid als 'wateroliemolen op stoom'. In 1903 werd bij de watermolen een windmolen opgericht, meer bepaald een balie- of stellingmolen. Bij stellingmolens wordt rond de romp, op een bepaalde hoogte, een platform aangebracht van waarop de molenaar de kap en de wieken in de meest gunstige windrichting kan draaien. Men noemt dit molentype ook een 'bovenkruier' of 'hollander'. De windmolen is niet gebouwd op een heuvel of molenberg waardoor hij nooit goed heeft gefunctioneerd. Op het domein 'Bkemolen' liggen ook nog enkele molenvijvers die vroeger dienst deden als spaarbekken voor de 'Bkemolen'.

Valleigebieden

Onder de valleigebieden worden zowel de valleigronden als de valleiwanden begrepen. In het vlakke valleilandschap, in de onmiddellijke omgeving van de waterlopen, dagzomen kleilagen. Plaatselijk werd de kleilaag bedekt met materiaal dat de zijbeekjes van hoger gelegen hellingen meevoerden of dat met het regenwater van de hellingen afspoelde. Akkerbouw is hier niet gebruikelijk. Eeuwenlang werden deze valleigronden als hooilanden gebruikt, zo mogelijk met nabeweidings. Het ondoordringbaar karakter van de klei liet plaatselijk zelfs niet toe de gronden als weiland te gebruiken. Bovendien kwamen deze gebieden tijdens de wintermaanden herhaaldelijk onder water te staan. Nagenoeg al deze graslanden werden door knotbomenrijen of hoge bomenrijen begrensd. Dit gaf het valleilandschap zijn typische halfopen karakter. Stroomopwaarts, ter hoogte van de bron, was het landschap meer gesloten door het opgaand groen van de bronbossen.

Op de overgang tussen het open kouterlandschap en de vochtige valleibodem kwam vroeger een halfopen cultuurlandschap voor. De percelen in dit gebied waren veel kleiner in vergelijking met de uitgestrekte open akkers op de kouterruggen. Hier werden de kleine akkers van elkaar gescheiden door talrijke kleine landschapselementen. Een goed beeld van de omvang van dit historisch halfopen cultuurlandschap kan bekomen worden door de doorsnede te maken van enerzijds het bodemgebruik ten tijde van de kabinetskaart van de Ferraris (1770-1778), en anderzijds het bodemgebruik omstreeks 1910. Hieruit blijkt dat het aantal kleine landschapselementen in een aantal gebieden afgenomen is ten voordele van de open kouters. Dit fenomeen treffen we aan ter hoogte van Appelhoek, de zuidelijke flank van de Plankebeek, de Trompethoek, de noordelijke flank van de Marollebeek, het gebied tussen Walembeek en N494 en het gebied ten westen van hoeve Kete (waar een volledig nieuwe open kouter ontstaat). Ten westen van Wannegem wordt een deel van de kouter ingenomen door het kasteelpark van Wannegem-Lede. In de historische kleinschalige cultuurlandschappen wordt een afname van het aantal kleine landschapselementen waargenomen langs de landbouwpercelen. Kleine landschapselementen zijn voornamelijk gekoppeld aan de gebouwenpercelen. Van oorsprong hadden deze lineaire kleine landschapselementen allemaal een functioneel doel. Knotbomen brachten schaduw. Weerhagen dienden om het vee in de weilanden te houden. Deze houtkanten leverden niet alleen grote hoeveelheden brandhout, maar ook ambachtshout, geriefhout en bouwhout.

Hoe ziet het halfopen cultuurlandschap er nu uit? Opvallend is het feit dat de akker- en weilandpercelen niet alleen veel groter zijn, maar tevens een veel regelmatigere vorm hebben. Ontegensprekelijk zijn de ruilverkavelingen hiervoor grotendeels verantwoordelijk. Een tweede opvallende vaststelling is dat, op enkele uitzonderingen na, de meeste kavels doorheen de jaren hun groene zoom van houtige KLE verloren hebben. Het grootste effect deed zich voor in de 20ste eeuw naar aanleiding van de ruilverkavelingen. Samen met het verdwijnen van de bomenrijen rondom de akkers en de weilanden zijn ook vele hoogstamboomgaarden in de nabijheid van de hoeves gekapt. Net als op de kouters verdwenen ook hier tal van teelten uit het landschap. Vlas, luzerne, haver, rapen... maakten plaats voor graangewassen en recent ook voor groenteteelt. Het intensief gebruik van akkerland zette sommige landbouwers er tevens toe om tal van kleine wegen te laten verdwijnen.

In het Leiebekken hebben de valleien hun karakter meest behouden. De valleigebieden zijn er breder en rond de waterlopen komen nog uitgesproken weilanden - met restanten van soortenrijke graslanden en hooilanden - voor, met verspreid houtachtige kleine landschapselementen, kleinere boscomplexen en kasteeldomeinen. Hierdoor is het historisch gesloten karakter van deze valleien nog op een aantal plaatsen waarneembaar... De voornaamste vallei is deze van Malebeek-Walembeek met zijn talrijke zijlopen.

In het Scheldebekken zijn de valleien smaller. Vooral in de Rooigembeek is het historische gesloten karakter nog op een aantal plaatsen aanwezig. De beekvallei wordt er gekenmerkt door houtachtige kleine landschapselementen, restanten van soortenrijke graslanden en hooilanden, verspreide kleinere boscomplexen en kasteeldomeinen. Vooral ter hoogte van Mullem vindt men nog een homogene valleirand. De overige valleien in het Scheldebekken, Molenmeersbeek, Planckebeek en Marollebeek hebben de laatste decennia een deel van hun charme verloren doordat delen ervan werden ingenomen door de koutergebieden.

Voormalige bos- en heidegronden en voormalig kleinschalig gesloten cultuurlandschap

Deze voormalige bos- en heidegronden werden gedurende de laatste eeuwen systematisch werden ontbost en ingenomen door landbouwgronden. Ze worden zowel gebruikt als weiland of als akkerland. Hierbij kunnen er twee perioden onderscheiden worden. Er is een eerste fase rond de late middeleeuwen. Hier worden de landbouwpercelen nog sterk omzoomd door kleine landschapselementen. Dit is op een aantal plaatsen (voornamelijk rond Spitaalsbossen en Oud-Moreghemwoud) nog duidelijk terug te vinden in het landschap. Een tweede fase doet zich voor eind 18de eeuw en 19de-20ste eeuw. Dit zijn de moderne ontginningen. De landbouwpercelen worden niet meer omzoomd door kleine landschapselementen en kennen een meer open karakter. Dit is onder meer terug te vinden ter hoogte van de Lozerbossen waar de gronden werden opgenomen in de ruilverkaveling.

Een deel van de gronden werden bouwgrond. De historische bospercelen zijn hierdoor deels ingenomen als tuinperceel. Een concentratie is terug te vinden langs de Waregemseweg.

Deze tussenliggende gronden hebben belangrijke potenties om de historische boscomplexen op te waarderen.

Goedbewaarde dorpskernen

De goed bewaarde historische dorpskernen worden aangeduid als een apart deelgebied. Op basis van het aandeel bouwkundig erfgoed en de landschappelijke waarde worden de dorpskernen van Nokere, Wannegem, Lede en Mullem volledig opgenomen binnen het deelgebied 'dorpskernen'. In deze dorpskernen is de historische relatie kerk, kasteel, pastorie, gemeentehuis en dorpskerbergen en -huizen nog zeer duidelijk aanwezig. Ze vormen een concentratie aan bouwkundig erfgoed. Een groot deel van het bouwkundig erfgoed is gelinkt aan de agrarische eigenheid van de streek. De hoevegebouwen vormen de meest typerende voorbeelden, maar ook de molens, marktpleinen, veldkapellen... zijn tegen deze achtergrond te interpreteren.

In de dorpen Wortegem, Kruishoutem, Ooike, Ouwegem en Huise is de oorspronkelijke dorpskern al deels verstoord door lintbebouwing en nieuwbouwverkavelingen. Enkel de goedbewaarde delen worden mee opgenomen onder het deelgebied 'goedbewaarde dorpskern'. Algemeen kan worden gesteld dat de afgelegen ligging van de streek tot gelukkig gevolg heeft dat de authenticiteit van de voorkomende dorpen tot op vandaag relatief goed bewaard is gebleven.

- Kruishoutem: Talrijke vondsten uit de steen- en metaaltijden tonen aan dat Kruishoutem al millennia voor het begin van onze tijdrekening bewoningsactiviteiten kende. Ook uit de Gallo-Romeinse en merovingische tijd zijn er belangwekkende archeologische vondsten die op het gebied van de koloniatiegeschiedenis het lokale belang ver overstijgen. De thans verdwenen merovingische site Houtem (847, Hultheim = bewoonde kern nabij een bos) is de historische voorloper van de huidige woonkern die zich duidelijk op een kruispunt van regionale wegen situeert. Het prefix 'kruis' werd naar verluidt toegevoegd na 1174 toen de plaatselijke parochiegemeenschap een Kruisreliëf uit het Heilig Land ontving. De dorpskern ligt in het komvormig brongebied van de Molenbeek. Het historische gedeelte van de kern herbergt belangrijke erfgoedwaarde: met ondermeer de Sint-Eligiuskerk, het gemeentehuis en verscheidene andere gebouwen.
- Lozer: Lozer, het voornaamste gehucht van Huise, is sinds 1654 verbonden met de familie della Faille dankzij de aankoop door Jean-Baptiste della Faille van de heerlijkheid Huise met foncier te Lozer. De familie della Faille d'Huyse ligt aan de basis van de dorpsconfiguratie zoals nu zichtbaar (kasteel-hoeve-kerk-pastorie). De historische band tussen dorpskern en kasteel is sterk gevisualiseerd door onder meer de kasteeldreef en de gekasseide Lozerstraat en Lozermolenstraat.

- Nokere: De dorpskom van Nokere ontwikkelde zich als een straatdorp op de steile noordhelling van de Hollebeekvallei. Stroomafwaarts in hetzelfde dal staat het historische kasteel van Nokere, de zetel van de gelijknamige heerlijkheid. De historische band tussen de kerk met kerkhof, de pastorie met 'pastoorspad' en het kasteel zijn nog steeds visueel met elkaar verbonden door de kasteeldreef en het authentieke dorpsplein met verschillende representatieve gebouwen die een onlosmakelijke band hebben met de parochiale en lokale geschiedenis van het dorp. Naar aanleiding van de Belgische onafhankelijkheid werd in de dorpskom een vrijheidsboom geplant.
- Wannegem: Ten westen van de Schelde is in 1232 voor het eerst sprake van Heuverhuys (= opperhuis of heuvelhuis). Dit Heuverhuis is de historische kern van de dubbelgemeente Wannegem-Lede die in 1414 officieel gestalte krijgt door de samensmelting van drie heerlijkheden en twee parochies. Beide kernen van de dubbelgemeente Wannegem-Lede hebben de vallei en de steile noordhelling van de Kasteel- en Leedsebeek als geografische site. Het is één van de dunst bevolkte gemeenten van de regio. De traditionele behuizing bestaat uit dorpswoningen en –herbergen van één of anderhalve bouwlaag. In de dorpscentra zelf zijn het accent en de functies geleidelijk verschoven van 'landbouw' naar 'wonen'. Buiten de dorpskom is de agrarische bewoning over het gehele grondgebied verspreid. Diverse gesloten en halfopen hoeven uit de 18de en 19de eeuw staan verspreid over het grondgebied van Wannegem. De landschapsstorende lintbebouwing heeft er vooralsnog geen 'sporen' door het landschap getrokken. Van op de beschermde kasseiweg Huisepontweg heeft men een uniek vergezicht op het noordwestelijk deel van de Vlaamse Ardennen.
- Lede: Ook Lede heeft de vallei en de steile noordhelling van de Kasteel- en Leedsebeek als geografische site. Ook hier bestaat de traditionele behuizing uit dorpswoningen en –herbergen van één of anderhalve bouwlaag. De dorpskern van Lede wordt omwille van zijn goed bewaard historisch karakter en de verscheidene waardevolle woningen opgenomen in de afbakening als goed bewaarde dorpskern.
- Mullem: Het gehucht Mullem is een schilderachtig authentiek kasteeldorp. Opvallend is de okergele kleur van de meeste huizen en boerderijen, symbool van hun afhankelijkheid van de kasteelheer. Het gekasseide dorpsplein met ondermeer de parochiekerk achter een witbeschilderende kerkhofmuur met ingebouwde kapel, een dorpsherberg, enkele hoevetjes, het voormalig dorpschooltje en de omwalde motte van het voormalig 'Klein Kasteeltje'. Op basis van een gravure van 1641 kunnen we nu nog verschillende sporen van het historische Mullem achterhalen, ondermeer de kasteelmotte en de omwalling van het voormalig 'Klein Kasteeltje', de oude perceelindeling van de boomgaard en lusttuin horende bij het kasteeltje, de gebouwschikking van het oude neerhof, de losweg naar het neerhof en het paadje tussen deze hoeve en het dorpsplein. Ook de kerk en haar omgeving bestaan thans nog ongeveer in dezelfde vorm, met ondermeer de karakteristieke gebogen kerkomheining ten noordoosten. Ook de site van de pastorie bleef bewaard.
- Ouwegem: Archeologische vondsten wijzen op een bewoning lang voor de eerste vermelding van de naam 'Aldingaheim' in 830 n. Chr. (< Germ. Aldinga-heim, 'woning van de lieden van Aldo'). Naast landbouw ontwikkelde zich ook een intense linnennijverheid. In de 19de eeuw volgde een omschakeling naar kant, wolweverij en houtzagerij.
- Huise: Mesolithische, neolithische en Gallo-Romeinse vondsten in de omgeving van Huise wijzen op een vroege intense bewoning. Huise was één van de zeven hoogpointerijen van de kasselrij Oudenaarde. Huise was tegelijk een landbouwdorp en een dorp van linnenwevers. Als sinds de 14de eeuw werd er vlas verbouwd.
- Wortegem: Het dorp was tot lang na de middeleeuwen dichtbebost. Sinds de omvorming van grote bosgebieden tot landbouwgrond resten hier enkel nog de boscomplexen Spitaalsbossen-Oud-Moregebossen en de Bouvelobossen. De dorpskom van Wortegem ontvouwt zich als een hooggelegen straatdorp aan de kruising van de wegen Kruishoutem-Anzegem en Oudenaarde-

Waregem. Vooral laatstgenoemde ontvouwt over een afstand van ruim twee kilometer een sluis van lintbebouwing, ontstaan door de stelselmatige opvulling van onbebouwde percelen tussen de oorspronkelijke landelijke bewoning waarvan nog heel wat getuigen bewaard bleven. Landschappelijk ligt Wortegem in de overgangszone van het lemig naar het zandig interfluvium tussen Schelde en Leie. Dit vertaalt zich in het agrarisch bodemgebruik die van oost naar west verschuift van akkerbouw via graslanden naar bossen. Buiten de dorpskom ligt de agrarische bewoning verspreid over het grondgebied. Nabij het Oud-Moregemwoud ligt 'd'Oude Stokerij'. Hier zou de wereldberoemde citroenjenever 'Wortegemsen' voor het eerst gestookt zijn. In 1885 werd te Wortegem een ommegang met vijftien statiekapellen opgericht; dertien bleven er bewaard. Ze staan opgesteld langs het parcours van de Wortegemse Ommegang die tot 1971 tweemaal per jaar uitging.

- Ooike: De huidige bewoning van Ooike is vooral geconcentreerd langs een handvol straten dat op het rustige dorpsplein convergeert. In deze dorpskom is het agrarische karakter langzaam weggeëbd en primeert het landelijk wonen in de vorm van losse bebouwing of sociale woningbouw. Buiten de verkeersarme bebouwde kom behield Ooike zijn landelijke identiteit: een zwak golvend, open akkerlandschap met hier en daar een hoeve-in-bedrijf of een ferme-op-rust. Op de nattere gronden in de vallei van de Leedsebeek, ten noorden van de dorpskom, liggen meer graslanden. De herinneringen aan het landbouwverleden bleven het best bewaard in het gehucht Hulsthoek in de gedaante van enkele monumentale kwadraathoeven met een 18de-eeuwse aanleg, namelijk het hof De Ruyck en het hof Blockeel.

Recente dorpsuitbreidingen

Aansluitend op de historische kernen zijn in een aantal gevallen recente dorpsuitbreidingen gebeurd. Omdat deze dorpsuitbreidingen volledig binnen de afbakening zijn gelegen worden ze mee opgenomen. Het betreft:

- Wannegem: Ten westen en ten oosten van de N459 heeft er zich gedurende de laatste jaren een woonlint gevormd tussen de historische bebouwing van Galgeveld en de oude dorpskern van Wannegem. De nieuwe bebouwing domineert er waardoor het historisch karakter er geen locuswaarde meer heeft, maar eerder herleid wordt tot een aantal individuele gebouwen. Ook het noordoostelijk deel van de kern Wannegem vormt een nieuwe invulling die weinig binding heeft met het historische dorpscentrum. Vermits het karakter van deze woningen afwijkt van de historische bebouwing en er slechts sporadisch bouwkundig erfgoed aanwezig is worden deze delen van de dorpskern ondergebracht onder de deelruimte recente dorpsuitbreidingen. Omdat de zone volledig wordt omsloten door andere deelruimten wordt ze opgenomen in de afbakening.
- Ooike: De historische bebouwing van Ooike werd geleidelijk aan opgevuld met nieuwbouwwoningen waardoor de historische kern zich als eens spinnenkop uitstreckte in het omliggende landschap. Deze nieuwe bebouwing sluit naar karakter niet aan bij de historische dorpskern. Sporadisch treft men in deze gebieden nog een waardevol gebouw aan. Door het verspreid voorkomen hebben deze gebouwen ook hier geen locuswaarde meer. De uitwaaiende structuur van de kern van Ooike wordt daarom ondergebracht onder de recente dorpsuitbreidingen. Vermits ze volledig omsloten wordt door andere deelruimte wordt ze volledig opgenomen in de afbakening.
- Huise: De dorpskern van Huise heeft twee soorten ontwikkelingen gekend. Enerzijds de gelijkaardige verlinting zoals bij Wannegem en Ooike. Anderzijds werd de kerk uitgebreid met een kleine verkaveling 'Della Faillestraat' die haaks staat op het historisch groeipatroon van de kern. Deze sociale woonwijk is homogeen en vormt een nieuw deel van het dorp. Ook hier komt slechts verspreid nog een waardvol gebouw voor. Deze bebouwingsvorm wordt opgenomen in de deelruimte recente dorpsuitbreidingen en omwille van hun ingesloten ligging

binnen het gebied mee opgenomen in de afbakening.

Kasteeldomeinen

In de kasteeldomeinen, verspreid over het gebied, vinden we een indrukwekkende stapeling erfgoedwaarden. Omwille van het belangrijke landschappelijke en cultuurhistorische waarde worden de kasteeldomeinen besproken in een apart deelgebied.

- Kasteel Aaishove (Kruishoutem): Het Aïshof, gelegen in het brongebied van de Molen(meers)beek, was de zetel van de gelijknamige heerlijkheid en werd in die hoedanigheid voor het eerst in de 11de eeuw vermeld. In de 13de eeuw stond er een imposante waterburcht met slotkapel. Dit middeleeuws kasteel werd gedurende de godsdienstonlusten in de tweede helft van de 16de eeuw onherstelbaar verwoest en nadien gesloopt. De heerlijkheid Aïshof speelde een toonaangevende rol in het middeleeuwse Kruishoutem. De kern van het huidige kasteel, gebouwd op de grondvesten van de oude waterburcht, dateert van 1623-34 en heeft een laat-renaissance look. Ondanks enkele 18de-eeuwse aanpassingen in rococo-stijl bleef de stijlzuiverheid tot op heden gaaf bewaard. Precies hierdoor verschilt dit kasteel met de overige Kruishoutemse kastelen die hoofdzakelijk een Frans getinte bouwstijl hebben. Een gracht scheidt het kasteel van het omliggende park in Engelse landschapsstijl. In de weilanden op het Tjolleveld ten westen van het kasteelpark bleef een uniek waterbevoorradingssysteem voor het drinkwater, de wallen- en vijverbevoorrading van het kasteel behouden. Dit systeem dateert van de 18de eeuw en is nog steeds functioneel.
- Kasteel della Faille d’Huyse (Lozer): Deze kasteelsite ligt, net zoals het kasteel Aaishove, in de vallei van de Molen(meers)beek. Het kasteel heeft een 17de-eeuwse kern in traditionele bak- en zandsteenstijl, maar verwierf zijn huidig rococo-uitzicht tijdens de verbouwingen in de 18de eeuw. In het landschappelijke en bomenrijke kasteelpark liggen enkele grote vijvers. In 1844 werd, in opdracht van de barones della Faille d’Huyse en haar vier zonen, een neoclassicistische, bakstenen zaalkerk gebouwd aan de Lozermolenstraat, de Onze-Lieve-Vrouw van Bijstandkerk. Een dubbele dreef tussen hun kerk en kasteel benadrukt de historische band in het huidige landschap. Ten noorden van het kasteeldomein liggen de Lozerse bossen. Hun aanwezigheid en behoud in de gedaante van kasteelbos en jachtgebied hangt nauw samen met de familie della Faille d’Huyse.
- Kasteel van Nokere (kasteel van baron Casier): In de dorpskom van Nokere, vlak tegenover de Sint-Ursmaruskerk, sluit de kasteeldreef aan op de gekasseide Nokedorpstraat. Het straatdorp Nokere is in historisch perspectief dus ook een kasteeldorp. Het kasteel met landschapspark kijkt uit op alluviale weilanden waarin knotbomen en canadapopulieren in ruime mate landschapsbepalend zijn. De oude waterburcht van de heren van Nokere werd in 1596 door een brand vernield en in de 17de eeuw vervangen door een residentieel waterkasteel in traditionele bak- en zandsteenstijl. Dit gebouw vormt de kern van het huidige kasteel dat in 1772-78 in classicistische stijl verbouwd werd en sindsdien vrijwel ongewijzigd bleef.
- Kasteel Ruffo de Bonneval (Nokere): Dit kasteel is gelegen langs de Waregemsestraat te Nokere. Een bakstenen muur en de dichte randbegroeiing van het landschappelijke park onttrekken het kasteel grotendeels aan het oog. Het kasteel Ruffo de Bonneval is een bakstenen kasteel in een wervelende eclectische stijl uit de tweede helft van de 19de eeuw.
- Kasteel van Wannegem-Lede (kasteel de Ghellinck d’Elseghem): Het private kasteeldomein is ingeplant op de voormalige Hofkouter en strekt zich uit over de alluviale vlakte en de integrale noordhelling van de vallei van de Kasteelbeek. Het kasteel van Wannegem-Lede, ook het ‘Petit Trianon’ van Vlaanderen genoemd, is een schoolvoorbeeld van een laat-18de-eeuws ‘maison de plaisance’ in zuivere classicistische of Louis XVI-stijl. Het landschapspark bij het kasteel is een uiterst representatief voorbeeld van Engelse tuinarchitectuur in landschapsstijl.

- Kasteel Oud-Moregem (Wortegem): Het kasteel vormde de zetel van de heerlijkheid Oud-Moregem. Thans is het een eclectisch landhuis uit circa 1880 (uitgebreid in 1958-59) en enkele 18de-eeuwse hoeve- en dienstgebouwen. Omheen het landhuis ligt een ruim park met unieke, oude bomen.
- Kasteel de Gerlache (Mullem): Verscholen in een landschappelijk park met indrukwekkende bomen, staat het mooie Kasteel 'ter Ast' of Kasteel de Gerlache. Hoewel vlakbij Mullem, ligt de ingang van het kasteel nog op het grondgebied van Zingem. Het gebouw werd in het begin van de 20ste eeuw gebouwd in Franse stijl en heeft een befaamd mansardedak. Tijdens de Eerste Wereldoorlog bouwde men een uitkijktoren op het domein. In een hoek van de kasteelmuur is er een kapel verwerkt die tot de Franse Revolutie een gekend bedevaartsoord was. Verder is er nog een chicoreidrogerij aanwezig, vandaar dat het kasteel ook den ast wordt genoemd.
- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden voor Zijn Koninklijke Hoogheid de Hertog Karel Alexander van Lotharingen, Jozef Jean François de Ferraris, Koninklijke Bibliotheek van België, uitgegeven in 1770-1778, schaal 1:11.520 herleid naar 1:25.000.
- Gereduceerde Kadasterkaart van België, Dépôt de la Guerre, uitgegeven in 1845-1855, schaal 1:20.000.
- Atlas Cadastral parcellaire de la Belgique, Philippe-Christian Popp, uitgegeven in 1842-1879, schaal 1:5000.
- Topografische kaart van België, Philippe Vandermaelen, uitgegeven in 1846-1854, schaal 1:20.000.
- Topografische kaarten van België, Eerste editie, Krijgsdepot, uitgegeven in 1865-1880, schaal 1:20.000.
- Topografische kaarten van België, Tweede editie, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1880-1884, schaal 1:20.000.
- Topografische kaarten van België, Derde editie, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1889-1900, schaal 1:20.000.
- Topografische kaarten van België, Herziening derde editie, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1900-1930, schaal 1:20.000.
- Kaart van België, Militair Cartografisch Instituut, uitgegeven in 1928-1950, schaal 1:20.000.
- Kaart van België, Militair Geografisch Instituut, uitgegeven in 1949-1970, schaal 1:25.000.
- Topografische basiskaart numerieke reeks, Nationaal Geografisch Instituut, uitgegeven in 2009, schaal 1:10.000. DEBRABANDERE F., DEVOS M., KEMPENEERS P., MENNEN V., RYCKEBOER H., VAN OSTA W. 2010: Vlaamse gemeentenamen, Brussel.
- DESMET N. 2008: Blauwe kiekendieven in Meander, ledenblad van de overkoepelende Natuurpuntvereniging 'Vlaamse Ardennen plus'.
- D'HAESELEER C. 2006: Aanvraag tot erkenning van het natuurreservaat 'Rooigembeekvallei' te Oudenaarde en Zingem.
- DIRIKEN P. 2001: Geogids Vlaamse Ardennen: Deel 1. Het landschap.
- DIRIKEN P. 2001: Geogids Vlaamse Ardennen: Deel 2. De nederzettingen.
- DIRIKEN P. 2001: Geogids Vlaamse Ardennen: Deel 3. De steden Ronse, Oudenaarde en Zottegem.
- ECONNECTION 2009: Bosbeheerplan voor Lozerbos – Waterhoek, studie i.o.v. OCMW-Oudenaarde.
- HEBBELINCK K. 1999: Baron Baut de Rasmon en de 'Jardin pittoresque' van Wannegem-Lede in Monumenten & Landschappen, 18.6.
- HOFKENS E. & ROOSENS I. 2001: Nieuwe impulsen voor de landschapszorg, De landschapsatlas, baken voor een verruimd beleid. M&L Cahier 5, Brussel.
- KINDS L. 1983: Vegetatiekundige en ecologische studie van bronbossen van het Zuidvlaams Heuvelland, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Universiteit Gent.
- KINDS L. 2002: Uitgebreid bosbeheerplan voor het 'Oud-Mooreghemwoud & Spitaelsbossen' – Wortegem-Petegem (2002 – 2022) (Herziene versie), studie i.o.v. bosgroep Oud-Mooreghemwoud

& Spitaelsbossen.

- KINDS L. 2002: Uitbreiding bosbeheerplan voor het Rotbeekbos, Park & Voorbos en bossen Nokerese meersen – Wortegem-Petegem (2002 – 2022), studie i.o.v. bosgroep Oud-Mooreghemwoud & Spitaelsbossen.
- KINDS L. 2002: Historische & ecologische case study van de Hovenbroek in de vallei van de Hollebeek – Nokere (Kruishoutem).
- LACHAERT P.J. (red.) 2008: Oudenaarde 1708. Een stad, een koning, een veldheer.
- MAES N. & RÖVEKAMP C. 2000: Oorspronkelijk inheemse bomen en struiken in het Regionaal Landschap Vlaamse Ardennen. Een onderzoek naar autochtone genenbronnen, Brussel.
- NATIONALE LANDMAATSCHAPPIJ 1971 – 1974: Overzichtsplan ruilverkaveling Kruishoutem II.
- NATIONALE LANDMAATSCHAPPIJ 1972: Ruilverkaveling Oudenaarde (Eine – Bevere), Huise, Heurne, Mullem en Ooike, liggingplan van de nieuwe, verbeterde en afgeschafte wegen en waterlopen.
- S.N. 2008: Ruimtelijke visie voor landbouw, natuur en bos – Gewenste Ruimtelijke Structuur – regio Leiestreek, Vlaamse Overheid.
- TACK G. 2008: Grauwe en andere kiekendieven in de kouters op het interfluvium van Schelde en Leie in Meander, ledenblad van de overkoepelende Natuurpuntvereniging 'Vlaamse Ardennen plus'.
- VANMAERCKE-GOTTIGNY M.C. 1978: Regionale geomorfologische studie van het Zuid-Vlaamse heuvelland, Beroepsvervolmaking Fysische aardrijkskunde, K.U. Leuven.
- VANMAERCKE-GOTTIGNY M.C. 2005: Levend Landschap in de Vlaamse Ardennen, Oudenaarde, 122.
- VAN UYTVANCK J. 1997: Aanvraag tot erkenning van het natuureservaat 'Het Kordaalbos' te Nokere.
- VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ 1998: Landinrichtingsproject Leie en Schelde, eindvoorstel voor inrichtingsplan Lozerbos.
- VLAAMSE LANDMAATSCHAPPIJ 1998: Ruilverkaveling Huise, Liggingplan van de nieuwe en af te schaffen wegen, afwateringen en kunstwerken.

- Databank Landschapsatlas Vlaanderen [CD-rom uitgegeven door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Afdeling Monumenten en Landschappen], *Ankerplaats 'Oud-Moregebossen – Spitaelsbossen'* ID A34007, *Ankerplaats 'Nokere'* ID A40051, *Ankerplaats 'Kasteeldomeinen van Aaishove, Lozer, Mullem en Wannegem'* ID A40052, 2001.
- Inventaris Belgisch molenbestand, digitale databank [online] www.molenechos.org (geraadpleegd 2009).
- Landschapsskenmerkenkaart, 2002: Digitale Vectoriële bestanden. CD-rom.
- Potentiële erosiegevoeligheidskaart DOV, digitale databank [online] www.dovvlaanderen.be, (geraadpleegd 2009).

Bron: Aanduidingsdossier ankerplaats 'Schelde-Leie interfluvium', definitieve aanduiding 06/12/2012. Agentschap Onroerend Erfgoed, Brussel.

Auteurs: [Schepens, Annelies](https://id.erfgoed.net/auteurs/380) (<https://id.erfgoed.net/auteurs/380>); [Tack, Guido](https://id.erfgoed.net/auteurs/601) (<https://id.erfgoed.net/auteurs/601>); [Loosveldt, Katrijn](https://id.erfgoed.net/auteurs/618) (<https://id.erfgoed.net/auteurs/618>); [Antheunis, Bart](https://id.erfgoed.net/auteurs/619) (<https://id.erfgoed.net/auteurs/619>); [Vanmaele, Nele](https://id.erfgoed.net/auteurs/80) (<https://id.erfgoed.net/auteurs/80>)

Datum: 2009

De tekst wordt ter beschikking gesteld door: [Agentschap Onroerend Erfgoed \(AOE\)](https://id.erfgoed.net/auteurs/501) (<https://id.erfgoed.net/auteurs/501>)

Relaties

Omvat

Fladderiep in Oud-Moregebos - Spitaalsbossen

(<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/131478>)

Omvat

Kasseiweg Wannegemdorp en Huisepontweg

(<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/200842>)

Omvat

Kasteeldomein della Faille d'Huyse

(<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/74329>)

Omvat

Kasteeldomein van Wannegem-Lede

(<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/43828>)

Omvat

Opgaande linde als vrijheidsboom

(<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/131429>)

Omvat

Pastorie met tuin (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/27719>)

Omvat

Pastorie Sint-Amandusparochie met pijlerkapel en tuin

(<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/28185>)

Is deel van

Anzegem (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/14682>)

Is deel van

Heurne (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/14111>)

Is deel van

Huise (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/14365>)

Is deel van

Kruishoutem (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/14357>)

Is deel van

Moregem (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/14125>)

Is deel van

Mullem (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/14115>)

Is deel van

Nokere (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/14358>)

Is deel van

Ooike (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/14126>)

Is deel van

Oudenaarde (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/14106>)

Is deel van

Ouwegem (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/14366>)

Is deel van

Wannegem-Lede (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/14359>)

Is deel van

Waregem (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/15690>)

Is deel van

Wortegem (<https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/14128>)

Je kan deze pagina citeren als:

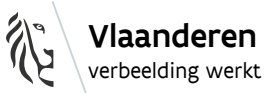
INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2024: *Schelde-Leie interfluvium* [online],
<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135393> (<https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135393>)
(geraadpleegd op 27 november 2024).

Beheerder fiche: **Agentschap Onroerend Erfgoed**

Contact

Heb je een vraag of opmerking over deze fiche?
Meld het ons via het contactformulier (</contact?uri=https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/135393>).

Onroerenderfgoed.be is een officiële website van de Vlaamse overheid

uitgegeven door het agentschap Onroerend Erfgoed
(<https://www.onroerenderfgoed.be/over-ons>)

PRIVACYVERKLARING

([HTTPS://WWW.ONROERENDERFGOED.BE/PRIVACYVERKLARING](https://www.onroerenderfgoed.be/privacyverklaring))

JURIDISCHE INFORMATIE

([HTTPS://WWW.ONROERENDERFGOED.BE/JURIDISCHE-INFORMATIE](https://www.onroerenderfgoed.be/juridische-informatie))